

Biskup Pavol,
sluha sluhov Božích,
spolu s otcami posvätného koncilu
na večnú pamäť

ORIENTALIUM ECCLESIARUM

DEKRÉT O VÝCHODNÝCH KATOLÍCKYCH CIRKVÁCH

ÚVOD

Starostlivosť o východné cirkvi

1. Katolícka cirkev si veľmi váži ustanovizne, liturgické obrady, cirkevné tradície a spôsob života východných cirkví. Keďže tieto cirkvi vynikajú úctyhodnou starobylosťou, prejavuje sa v nich tradícia, pochádzajúca od apoštolov, sprostredkovaná cirkevnými otcami¹ tvorí časť božsky zjaveného a nedeliteľného dedičstva univerzálnej Cirkvi. Preto sa tento posvätný všeobecný cirkevný snem vo svojej starostlivosti o východné cirkvi, ktoré sú živými svedkami tejto tradície, v túžbe, aby prekvitali a s obnovenou apoštolskou húževnatosťou plnili im zverené poslanie, rozhodol popri veciach, ktoré sa týkajú celej Cirkvi, stanoviť niektoré smernice, ponechajúc ostatné veci na starosť východným synodám a Apoštolskej stolici.

Partikulárne cirkvi alebo ríty

Rozmanitosť obradov nenarúša jednotu

2. Svätá Katolícka cirkev, ktorá je Kristovým tajomným telom, pozostáva z veriacich, organicky spojených v Duchu Svätom tou istou vierou, tými istými sviatosťami a tou istou správou, ktorí zoskupením do rozličných hierarchických celkov tvoria partikulárne cirkvi alebo obrady. Medzi nimi jestvuje obdivuhodné spoločenstvo, takže rozmanitosť v Cirkvi nielenže nie je na škodu jej jednoty, ale skôr ju robí viditeľnejšou. Katolícka cirkev chce, aby zostali neporušené tradície každej partikulárnej cirkvi alebo obrady a zároveň sa usiluje prispôbiť svoj spôsob správy rozmanitým časovým a miestnym potrebám.²

Rozličné obrady si zasluhujú rovnakú úctu

3. Tieto partikulárne cirkvi – tak východné, ako aj západné –, hoci sa medzi sebou čiastočne rozlišujú obradmi, čiže liturgiou, cirkevnou disciplínou a duchovným dedičstvom, predsa sú tým istým spôsobom zverené pastierskemu vedeniu rímskeho veľkňaza, ktorý je z Božej vôle nástupcom blahoslaveného Petra v primáte nad celou všeobecnou Cirkvou. Preto partikulárne cirkvi sú si rovné čo do vážnosti, takže ani jedna z nich nemá prednosť pred inými pre svoj obrad a všetky majú tie isté práva i tie isté povinnosti, aj čo sa týka ohlasovania evanjelia po celom svete (porov. Mk 16, 15), pod vedením rímskeho veľkňaza.

Treba poznávať rozličné obrady

4. Preto nech sa všade na svete urobia opatrenia v záujme ochrany a rozvoja všetkých partikulárnych cirkví a s tým cieľom nech sa tam, kde si to vyžaduje duchovné dobro veriacich ustanovia farnosti a vlastná hierarchia. Hierarchickí predstavitelia rozličných partikulárnych cirkví, ktorí majú právomoc nad tým istým územím, nech sa spoločnými poradami na pravidelných stretnutiach usilujú napomáhať jednotný postup a spojenými silami podporovať spoločné diela, aby tak umožnili rozvoj náboženstva a účinnejšie zabezpečili disciplínu duchovenstva.³ Všetkým klerikom a tým, ktorí majú prijať vyššie svätenia, nech sa poskytnú dôkladné vedomosti o obradoch a najmä o praktických normách v medzirituálnych záležitostiach. Ba i laici nech sa pri katechetickej výchove poučia o jednotlivých rítoch a ich zákonoch. Napokon všetci katolíci, ako aj pokrstení v ktorejkoľvek nekatolíckej cirkvi alebo spoločnosti nech si pri včleňovaní do plnosti katolíckeho spoločenstva ponechajú svoj obrad a nech ho podľa možnosti zachovávajú⁴; pritom zostáva nedotknuté právo jednotlivcov, spoločenstiev a oblastí obrátiť sa vo zvláštnych prípadoch na Apoštolskú stolicu, ktorá ako najvyššia autorita v medzicirkevných stykoch urobí potrebné opatrenia v ekumenickom duchu buď sama, alebo prostredníctvom iných vrchností, pričom vydá vhodné smernice, dekréty alebo výnosy.

Zachovávanie duchovného dedičstva východných cirkví

Zásluhy východných cirkví

5. Dejiny, tradícia a mnohé cirkevné ustanovizne zreteľne dosvedčujú, ako veľmi sa východné cirkvi zaslúžili o celú všeobecnú Cirkev.⁵ Preto tento posvätný koncil nielenže zahŕňa ich duchovné dedičstvo náležitou úctou a zaslúženou chválou, ale ho aj pokladá za nepochybné dedičstvo celej Kristovej Cirkvi. A tak slávnostne vyhlasuje, že východné cirkvi majú rovnaké právo a povinnosť ako západné cirkvi riadiť sa podľa svojich vlastných ustanovení, lebo ich odporúča úctyhodná starobylosť a lepšie vyhovujú povahe ich veriacich, ako aj účinnejšie zabezpečujú dobro ich duší.

Akákolvek zmena sa nesmie zavádzať svojvoľne

6. Nech všetci východní kresťania katolíci vedia a sú presvedčení, že si môžu, ba aj majú navždy zachovať svoje právoplatné liturgické obrady i svoju disciplínu bez zavádzania zmien, s výnimkou ak si ich vyžaduje skutočný organický vývoj. Toto všetko majú teda sami východní kresťania s najväčšou vernosťou zachovávať, a preto majú v týchto veciach nadobúdať čoraz hlbšie vedomosti a čoraz dokonalejšiu prax. Ak sa však od nich nenáležite odchyľili vinou okolností alebo niektorých osôb, nech sa usilujú vrátiť k tradíciám otcov. A tí, ktorí vďaka svojej funkcii alebo apoštolskej činnosti prichádzajú do častého styku s východnými cirkvami alebo ich veriacimi, nech si primerane zodpovednosti svojho úradu získajú príslušné vedomosti o obradoch a bohoslužbách, spôsobe života, učení, dejinách a povahe východných kresťanov.⁶ Reholiam a združeniam latinského rítu, ktoré účinkujú vo

východných krajinách alebo medzi východnými kresťanmi, sa však vrelo odporúča, aby v záujme väčšej účinnosti apoštolátu zriaďovali, nakoľko je to možné, domy, prípadne aj provincie východného obradu.⁷

Východní patriarchovia

Patriarchálne ustanovizne

7. Od najstarších čias jestvuje v Cirkvi ustanovizeň patriarchov, ktorú uznali už prvé všeobecné cirkevné snemy.⁸

Menom východný patriarcha sa označuje biskup, ktorý má právomoc nad všetkými biskupmi - nevynímajúc metropolitov -, nad duchovenstvom a ľuďom svojho územia alebo obradu podľa predpisov cirkevného práva a bez narušenia primátu rímskeho veľkňaza.⁹

Kdekoľvek sa ustanoví hierarcha niektorého obradu mimo hraníc patriarchátneho územia, zostáva pridružený k hierarchii patriarchátu toho istého obradu podľa predpisov cirkevného práva.

8. Všetci patriarchovia východných cirkví - hoci niektorí boli ustanovení v pomere k iným neskôr - sú si rovní čo do patriarchálnej hodnosti, rešpektujúc zákonité čestné poradie medzi nimi.¹⁰

Hodnosť a výsady východných patriarchov

9. Podľa starobylej cirkevnej tradície treba prejavovať patriarchom východných cirkví zvláštnu úctu, keďže každý z nich stojí na čele svojho patriarchátu ako otec a hlava.

Preto tento posvätný cirkevný snem ustanovuje, aby sa obnovili ich práva a výsady podľa pradávnych tradícií každej cirkvi a ustanovení všeobecných cirkevných snemov.¹¹

Ide o práva a výsady, ktoré jestvovali v časoch jednoty medzi Východom a Západom, i keď ich treba čiastočne prispôbiť dnešným podmienkam.

Patriarchovia so svojimi synodami sú vyššou inštanciou pre všetky záležitosti patriarchátu, nevynímajúc právo zriaďovať nové eparchie a vymenúvať biskupov svojho obradu v hraniciach územia patriarchátu, bez narušenia neodcudziteľného práva pápeža zasiahnuť v jednotlivých prípadoch.

Zakladanie nových patriarchátov

10. Čo sa povedalo o patriarchoch, platí podľa cirkevnoprávných predpisov aj o hlavných arcibiskupoch (archiepiscopi maiores), ktorí stoja na čele celej jednej partikulárnej cirkvi alebo obradu.¹²

11. Keďže patriarchálna ustanovizeň je tradičná forma správy vo východných cirkvách, tento posvätný všeobecný koncil si želá, aby sa tam, kde je to potrebné, zriadili nové patriarcháty; ich ustanovenie sa však vyhradzuje všeobecnému cirkevnému snemu alebo rímskemu veľkňazovi.¹³

Vysluhovanie sviatostí

Obnova starobylej disciplíny sviatostí

12. Posvätný všeobecný cirkevný snem potvrdzuje a schvaľuje dávnu sviatostnú disciplínu, ktorá jestvuje vo východných cirkvách, ako aj spôsob, akým sa sviatosti slávia a vysluhujú, a žela si obnoviť túto prax, kde je to potrebné.

Vysluhovanie sviatosti birmovania

13. Nech sa plne obnoví pravidlo o vysluhovateľovi sviatosti birmovania, jestvujúci u východných kresťanov od najdávnejších čias. Preto túto sviatosť môžu vysluhovať kňazi, ak používajú krizmu posvätenú patriarchom alebo biskupom.¹⁴

14. Všetci kňazi východného obradu môžu túto sviatosť platne udeliť spolu s krstom alebo oddelene všetkým veriacim ktoréhokolvek obradu, nevynímajúc ani latinský obrad; aby vysluhovanie bolo dovolené, treba zachovať predpisy všeobecného a partikulárneho cirkevného práva.¹⁵ Aj kňazi latinského obradu, súhlasne s dovoleniami, ktoré majú vo veci vysluhovania tejto sviatosti, môžu ju bez narušenia obradu udeliť aj veriacim východných cirkví. Aby však vysluhovanie bolo dovolené, treba zachovať predpisy tak všeobecného, ako aj partikulárneho práva.¹⁶

Svätenie nedeľ a sviatkov

15. Veriaci sú povinní byť prítomní v nedeľu a zasvätené sviatky na eucharistickej božskej liturgii (divina liturgia), alebo - v súlade s predpismi, prípadne zvykmi svojho obradu - na večerni či utierni (divinae laudes).¹⁷ Aby mohli veriaci ľahšie plniť túto povinnosť, stanovuje sa, že vhodný čas na splnenie tohto príkazu trvá od večierne vigílie až do konca nedele alebo sviatku.¹⁸ Veriacim sa veľmi odporúča, aby v tieto dni, ba aj častejšie, hoci aj každodenne, prijímali svätú Eucharistiu.¹⁹

Rozsah jurisdikcie pre jednotlivé vyznania

16. Keďže veriaci rozličných partikulárnych cirkví žijú spravidla v tom istom regióne alebo na tom istom východnom území zmiešane, dovolenie spovedať, ktoré dostali kňazi ktoréhokolvek obradu právoplatne a bez akéhokolvek obmedzenia od svojich cirkevných predstavených, siaha na celé územie toho, ktorý dovolenie udeľuje, ako aj na miesta a veriacich ktoréhokolvek obradu na tomže území, ak len miestny hierarcha (iného obradu) dovolenie pre miesta svojho obradu výslovne neodoprel.²⁰

Sviatosť posvätného stavu

17. Aby sa vo východných cirkvách znovu uplatňovala dávna disciplína sviatosti posvätného

stavu (sacramentum ordinis), tento posvätný cirkevný snem si želá, aby sa obnovila ustanovizeň trvalého diakonátu tam, kde prestala jestvovať.²¹ Čo sa týka subdiakonátu a nižších svätení a ich práv i povinností, o tom nech rozhodne zákonodarná vrchnosť každej partikulárnej cirkvi.²²

Kánonická forma uzatvárania miešaných manželstiev

18. Aby sa predišlo neplatným manželstvám, keď východní katolíci uzatvárajú manželstvo s pokrstenými východnými nekatolíckmi, a v záujme ochrany stálosti a svätosti manželského zväzku a domáceho pokoja, posvätný koncil stanovuje, že kánonická forma je pre tieto manželstvá záväzná iba na to, aby uzavretie manželstva bolo dovolené; na platné uzavretie manželstva stačí prítomnosť vysväteného služobníka (praesentia ministri sacri), pri zachovaní ostatných predpisov cirkevného práva.²³

Boží kult

Sviatočné dni

19. Sviatočné dni spoločné všetkým východným cirkvám môže odteraz ustanoviť, preložiť alebo zrušiť jedine všeobecný cirkevný snem alebo Apoštolská stolica. Ustanoviť sviatočné dni pre jednotlivé partikulárne cirkvi sú však popri Apoštolskej stolici kompetentné aj patriarchátne alebo arcibiskupské synody, pravda, s patričným ohľadom na celý kraj a na ostatné partikulárne cirkvi.²⁴

Slávenie Velkej noci

20. Kým sa všetci kresťania nedohodnú medzi sebou sláviť Velkú noc (Paschu) spoločne v ten istý deň, ako je to želateľné, predbežne sa splnomocňujú patriarchovia alebo najvyššie miestne cirkevné vrchnosti, aby sa v záujme prehĺbovania jednoty medzi kresťanmi toho istého kraja alebo národa dohodli po jednomyselnom súhlase a porade so všetkými, ktorých sa to týka na slávení Velkej noci v tú istú nedeľu.²⁵

Posvätné obdobia

21. Jednotliví veriaci, ktorí sa zdržujú mimo kraja alebo územia svojho obradu, môžu sa plne prispôbiť platnému poriadku kraja svojho pobytu, čo sa týka zachovávanía prikázaní o posvätných obdobiach. V rodinách miešaného obradu môžu všetci tieto prikázania zachovávať podľa jedného toho istého obradu.²⁶

Božie chvály

22. Východní duchovní a rehoľníci nech sa modlia podľa predpisov a tradícií svojho obradu časoslov (Božie chvály), ktorý sa od najstarších čias teší veľkej úcte u všetkých východných kresťanov.²⁷ Aj veriaci, nasledujúc príklad predkov, nech sa nábožne modlievajú časoslov,

nakolko im je to možné.

Liturgický jazyk

23. Patrí do právomoci patriarchu spolu so synodou alebo najvyššej vrchnosti každej miestnej cirkvi spolu s radou cirkevných predstavených (hierarchov) rozhodovať o používaní jazykov pri posvätných liturgických úkonoch a schvaľovať preklady textov do reči ľudu s upovedomením Apoštolskej stolice.²⁸

Styky s bratmi z oddelených cirkví

Napomáhať jednotu s oddelenými východnými bratmi

24. Východné cirkvi, ktoré nazývajú v spoločenstve s Apoštolskou stolicou, majú osobitnú úlohu napomáhať jednotu všetkých, zvlášť však východných kresťanov podľa smerníc dekrétu tohto posvätného cirkevného snemu o ekumenizme, predovšetkým modlitbami, príkladom života, verným pridržiavaním sa dávnych východných tradícií, lepším vzájomným poznaním, spoluprácou a bratskou úctou voči ustanovizniam i osobám.²⁹

25. Od oddelených východných kresťanov, ktorí sa pod vplyvom milosti Ducha Svätého vracajú ku katolíckej jednote, nech sa nežiada viac, ako si vyžaduje jednoduché vyznanie katolíckej viery. A keďže sa u nich zachovalo platné kňazstvo, východní duchovní prichádzajúci ku katolíckej jednote môžu vykonávať funkcie svojho posvätenia podľa smerníc, ktoré určila príslušná cirkevná vrchnosť.³⁰

Spoločná účasť na svätých veciach

26. Boží zákon nepripúšťa spoločnú účasť na svätých veciach (*communicatio in sacris*), ktorá je na ujmu jednoty Cirkvi alebo znamená zjavný súhlas s bludom, alebo vystavuje nebezpečenstvu poblúdenia vo viere, pohoršeniu a ľahostajnosti.³¹ Ale ako dokazuje pastoračná prax, čo sa týka východných bratov, môžu a majú sa brať do úvahy rozličné okolnosti jednotlivcov, v ktorých sa neporušuje jednotu Cirkvi ani nehrozí nebezpečenstvo, ktorého sa treba vystríhať, zatiaľ čo nalieha potreba spásy a dobra duší. Preto práve Katolícka cirkev podľa časových, miestnych a osobných okolností často postupovala a postupuje zhovievavejšie, poskytujúc všetkým kresťanom prostriedky spásy a svedectvo vzájomnej lásky účasťou na sviatostiach a na iných posvätných úkonoch a veciach. A teda „aby sme neboli prísnosťou rozhodnutí na prekážku tým, čo sa môžu spasiť“³² a v záujme prehĺbovania jednoty s východnými cirkvami, ktoré sú od nás oddelené, tento posvätný cirkevný snem nariaďuje postupovať takto:

Aplikácia spoločnej účasti na svätých veciach v pastorácii

27. Súhlasne s uvedenými zásadami možno udeliť východným kresťanom, ktorí sú bez

vlastnej viny (bona fide) oddelení od Katolíckej cirkvi, sviatosť pokánia, sväté prijímanie a pomazanie chorých, ak si to sami želajú a sú náležite pripravení. Ba i katolíci smú prosiť tieto sviatosť od nekatolíckych duchovných, ak sa v ich cirkvách zachovali platné sviatosť, kedykoľvek tak radí potreba alebo ozajstný duchovný ošoh a prístup ku katolíckemu kňazovi je fyzicky alebo morálne nemožný.³³

28. Na základe tých istých zásad je z oprávneného dôvodu takisto dovolená spoluúčasť katolíkov a východných oddelených bratov na posvätných úkonoch, veciach a miestach.³⁴

29. Tento miernejší prístup v spoluúčasti na posvätných veciach s bratmi oddelených východných cirkví sa zveruje bedlivosti a vedeniu miestnych hierarchov, aby si po v prípade potreby a po spoločnej porade vypočuli aj mienku hierarchov oddelených cirkví a vhodnými predpismi či účinnými smernicami, usmerňovali vzájomné styky medzi kresťanmi.

ZÁVER

30. Tento posvätný cirkevný snem sa veľmi teší z činorodej spolupráce katolíckych cirkví Východu a Západu a zároveň vyhlasuje, že všetky tieto právne ustanovenia sú určené pre terajšie okolnosti, kým Katolícka cirkev a oddelené východné cirkvi nedospejú k úplnej jednote.

Zatiaľ však naliehavo prosí, aby všetci kresťania - východní a západní - horlivo prednášali Bohu časté, ba každodenné modlitby, aby sa s pomocou Presvätej Bohorodičky, všetci stali jedno. A aby sa modlili i za to, žeby toľkí kresťania každej cirkvi, čo neohrozene vyznávajú Kristovo meno, trpia a sú v úzkostiach, dostali plnosť posily a útechy Ducha Svätého Tešiteľa.

Všetci sa milujme navzájom bratskou láskou a predbiehajme jeden druhého v úctivosti (porov. Rim 12, 10).

Všetko, čo je v celku i v jednotlivostiach ustanovené v tomto dekréte, odobrili otcovia posvätného koncilu. A my to apoštolskou mocou, ktorú sme dostali od Krista, spolu s ctihodnými otcami v Duchu Svätom schvaľujeme, nariaďujeme a ustanovujeme. A prikazujeme, aby sa toto koncilové ustanovenie uverejnilo na Božiu slávu.

V Ríme pri svätom Petrovi 21. novembra 1964

Pavol, biskup Katolíckej cirkvi

(Nasledujú podpisy koncilových otcov.)

—

POZNÁMKY:

1 Porov. LEV XIII., apoštolský list Orientalium dignitas, 30. novembra 1894: in Leonis XIII Acta, vol. XIV, s. 201 - 202.

2 Porov. SV. LEV IX., list *In terra pax*, r. 1053: „*Ut enim*“: PL 143, 744 – 769; INOCENT III., ŠTVRTÝ LATERÁNSKY KONCIL, r. 1215, cap. IV: „*Licet Graecos*“: COD s. 211 – 212 (235 – 236); list *Inter quatuor*, 2. augusta 1206: „*Postulasti postmodum*“: PL 215, 964; INOCENT IV., list *Cum de cetero*, 27. augusta 1247; list *Sub catholicae*, 6. marca 1254, úvod: *Magnum bullarium Romanum III*, s. 340; MIKULÁŠ III., inštrukcia *Istud est memoriale*, 9. októbra 1278; LEV X., apoštolský list *Accepimus nuper*, 18. mája 1521; PAVOL III., apoštolský list *Dudum*, 23. decembra 1534; PIUS IV., konštitúcia *Romanus Pontifex*, 16. februára 1564, § 5; KLEMENT VIII., konštitúcia *Magnus Dominus*, 23. decembra 1595, § 10: *Magnum bullarium Romanum V*, 2, s. 87 – 92; PAVOL V., konštitúcia *Solet circumspecta*, 10. decembra 1615, § 3: *Magnum bullarium Romanum V*, 4, s. 199; BENEDIKT XIV., encyklika *Demandatam*, 24. decembra 1743, § 3; encyklika *Allatae sunt*, 26. júna 1755, § § 3, 6 – 19, 32; PIUS VI., encyklika *Catholicae communionis*, 24. mája 1787; PIUS IX., list *In suprema*, 6. januára 1848, § 3; apoštolský list *Ecclesiam Christi*, 26. novembra 1853; konštitúcia *Romani Pontificis*, 6. januára 1862; LEV XIII., apoštolský list *Praeclara*, 20. júna 1894, 7; apoštolský list *Orientalium dignitas*, 30. novembra 1894, úvod; atď.

3 Porov. PIUS XII., *motu proprio Cleri sanctitati*, 2. júna 1957, kán. 4.

4 Porov. PIUS XII., *motu proprio Cleri sanctitati*, 2. júna 1957, kán. 8: „*sine licentia Sedis Apostolicae*“, podľa praxe predchádzajúcich storočí; čo sa týka pokrstených nekatolíkov, v kán. 11 sa číta: „*ritum quem maluerint, amplecti possunt*“; v prítomnom texte sa pozitívne nariaduje zachovanie obradu u všetkých a všade.

5 Porov. LEV XIII., apoštolský list *Orientalium dignitas*, 30. novembra 1894; apoštolský list *Praeclara gratulationis*, 20. júna 1894, ako aj dokumenty uvedené v 2. poznámke.

6 Porov. BENEDIKT XV., *motu proprio Orientis catholici*, 15. októbra 1917: AAS 9 (1917), 531 – 533; PIUS XI., encyklika *Rerum orientalium*, 8. septembra 1928: AAS 20 (1928), atď.

7 Prax Katolíckej cirkvi za pontifikátu Pia XI., Pia XII. a Jána XXIII. očividne dokazuje vývoj v tomto smere.

8 Porov. PRVÝ NICEJSKÝ KONCIL, kán. 6: COD s. 8 (8 – 9); PRVÝ CARIHRADSKÝ KONCIL, kán. 2 a 3: COD s. 27 – 28 (31 – 32); CHALCEDÓNSKY KONCIL, kán. 28, kán. 9: COD s. 75 – 76 (99 – 100); ŠTVRTÝ CARIHRADSKÝ KONCIL, kán. 17: COD s. 155 – 156 (179 – 180), kán. 21: COD s. 158 (182); ŠTVRTÝ LATERÁNSKY KONCIL, kán. 5: COD s. 212 (236), kán. 30: COD s. 225 (249); FLORENTSKÝ KONCIL, *Decretum pro Graecis*: COD s. 504 (528); atď.

9 Porov. PRVÝ NICEJSKÝ KONCIL, kán. 6: COD s. 8 (8 – 9); PRVÝ CARIHRADSKÝ KONCIL, kán. 3: COD s. 28 (32); ŠTVRTÝ CARIHRADSKÝ KONCIL, kán. 17: COD s. 155 – 156 (179 – 180); PIUS XII., *motu proprio Cleri sanctitati*, kán. 216, § 2, 1: AAS 49 (1957), 497.

10 Na ekumenických konciloch: PRVÝ NICEJSKÝ, kán. 6: COD s. 8 (8 – 9); PRVÝ CARIHRADSKÝ, kán. 3: COD s. 28 (32); ŠTVRTÝ CARIHRADSKÝ, kán. 21: COD s. 158 (182); ŠTVRTÝ LATERÁNSKY, kán. 5: COD s. 212 (236); FLORENTSKÝ, *Decretum pro Graecis*, 6. júla 1439, § 9: COD s. 504 (528). Porov. PIUS XII., *motu proprio Cleri sanctitati*, 2. júna 1957, kán. 219: AAS 49 (1957), 498, atď.

11 Porov. pozn. 8.

12 Porov. EFEZSKÝ KONCIL, kán. 8: COD s. 55 – 56 (60); KLEMENT VII., *Decret Romanum Pontificem*, 23. februára 1596: *Magnum bullarium Romanum V*, 2, 94 – 96; PIUS VII.,

apoštolský list *In universalis Ecclesiae*, 22. februára 1807: *Magnum bullarium Romanum - Cont. XIII*, 97 - 101; PIUS XII., *motu proprio Cleri sanctitati*, 2. júna 1957, kán. 324 - 339: *AAS 49 (1957)*, 530 - 534; KARTÁGSKA SYNODA, r. 419, kán. 17: *Mansi 4*, 485.

13 Porov. KARTÁGSKA SYNODA, r. 419, kán. 17 a 57: *Mansi 4*, 485 a 496 - 497; CHALCEDÓNSKY KONCIL, r. 451, kán. 12: *COD s. 69 (93)*; SV. INOCENT I. list *Et onus et honor*, a.c. 415: „*Nam quid sciscitaris*“: *PL 20*, 548 - 549; SV. MIKULÁŠ I., list *Ad consulta vestra*, 13. novembra 866: „*A quo autem*“: *PL 119*, 1007; INOCENT III., list *Rex regum*, 25. februára 1204: *PL 215*, 277 - 280; LEV XII, apoštolská konštitúcia *Petrus apostolorum princeps*, 15. augusta 1824: *Magnum bullarium Romanum - Cont. XVI*, 82 - 84; LEV XIII., apoštolský list *Christi Domini*, r. 1895; PIUS XII., *motu proprio Cleri sanctitati*, 2. júna 1957, kán. 159: *AAS 49 (1957)*, 478.

14 Porov. INOCENT IV., list *Sub catholicae*, 6. marca 1254, § 3, č. 4: *Magnum bullarium Romanum III*, 340 - 342; DRUHÝ LYONSKÝ KONCIL, r. 1274 (vyznanie viery Michala Paleológa, ktoré zložil do rúk pápeža Gregora X.); EUGEN IV. na Florentskom koncile, konštitúcia *Exultate Deo*, 22. novembra 1439, § 11: *COD s. 520 (544)*; KLEMENT VIII., inštrukcia *Sanctissimus*, 31. augusta 1595: *Magnum bullarium Romanum V*, 2, 72 - 73; BENEDIKT XIV., konštitúcia *Etsi pastoralis*, 26. mája 1742, § II. č. 1, § III, č. 1, atď.; LAODICEJSKÁ SYNODA, r. 347 - 381, kán. 48: *Mansi 2*, 571 - 572 (porov. *Codificazione canonica orientale*, *Fonti IX*, s. 183); SISEN. ARMÉNSKA SYNODA, r. 1342: *Mansi 25*, 1240 - 1241; LIBANONSKÁ MARONITSKÁ SYNODA, r. 1736, časť II, kap. III, č. 2: *Mansi 38*, 48, a iné miestne synody.

15 POSVÄTNÉ OFÍCIUM, inštrukcia (spišskému biskupovi) r. 1783; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE ŠÍRENIE VIERY (pre koptov), 15. marca 1790, č. XIII; dekrét 6. októbra 1863, C, a; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÚ CIRKEV, 1. mája 1948; POSVÄTNÉ OFÍCIUM, odpoveď 22. apríla 1896 s listom z 19. mája 1896.

16 CIC, kán. 782, § 4; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÚ CIRKEV, dekrét *De sacramento confirmationis administrando etiam fidelibus orientalibus a presbyteris latini ritus, qui hoc indulto gaudeant pro fidelibus sui ritus* (O udeľovaní birmovania aj východným veriacim kňazmi latinského obradu, ktorí majú toto povolenie pre veriacich svojho obradu), 1. mája 1948: *AAS 40 (1948)*, 422 - 423.

17 Porov. LAODICEJSKÁ SYNODA, r. 347 - 381, kán. 29: *Mansi 2*, 569 - 570; SV. NIKEFOR CP, kap. 14: *PG 111*, 749 - 760; DIVIN. ARMÉNSKA SYNODA, r. 719, kán. 31; SV. TEODOR STUDITA, kázeň 21: *PG 99*, 536 - 538; SV. MIKULÁŠ I., list *Ad consulta vestra*, 13. novembra 866: „*In quorum apostolorum*“; „*Nosse cupitis*“; „*Quod interrogatis*“; „*Praeterea consulitis*“; „*Si die Dominico*“: *PL 119*, 984 - 985, 993 - 994; a partikulárne synody.

18 Nová úprava, aspoň tam, kde jestvuje povinnosť zúčastniť sa na liturgii, ale zodpovedá pojmu liturgického dňa u východných kresťanov.

19 Porov. *Canones apostolorum*, 8 a 9: *Mansi 1*, 29 - 32; ANTIOCHIJSKÁ SYNODA, r. 341, kán. 2: *Mansi 2*, 1309 - 1310; TIMOTEJ ALEXANDRIJSKÝ, otázka 3; INOCENT III., konštitúcia *Quia divinae*, 4. januára 1215; a mnohé novšie miestne synody východných cirkví.

20 Toto pravidlo rieši na dobro duší problém plurality jurisdikcie na tom istom území; avšak

zostáva nedoktnutý teritoriálny charakter jurisdikcie.

21 Porov. PRVÝ NICEJSKÝ KONCIL, kán. 18: COD s. 13 - 14 (14 - 15); NEOCÉZAREJSKÁ SYNODA, r. 314 - 325, kán. 12: Mansi 2, 543 - 546; SARDESKÁ SYNODA, r. 343, kán. 8: Mansi 3, 11 - 12; SV. LEV VELKÝ, list Omnium quidem, 13. januára 444: PL 54. 616 - 620; CHALCEDÓNSKY KONCIL, kán. 6; COD s. 66 (90); ŠTVRTÝ CARIHRADSKÝ KONCIL, kán. 23, 26: COD s. 159, 161 (183, 185); atď.

22 Subdiakonát sa v mnohých východných cirkvách pokladá za nižšie svätenie, ale motu proprio Pia XII. Cleri sanctitati mu ukladá povinnosť vyšších svätení. Tento kánon znamená návrat k predošlej, oddávna zaužívanej praxi jednotlivých východných cirkví, čo sa týka povinností subdiakonátu a odvoláva sa ním to, čo stanovuje v tejto veci Cleri sanctitati.

23 Porov. PIUS XII., motu proprio Crebrae allatae, 23. februára 1949, kán. 32, § 2, č. 5 (dovolenie patriarchom dišpenzovať od formy): AAS 4 (1949), 96; PIUS XII., motu proprio Cleri sanctitati, 2. júna 1957, kán. 267 (dovolenie patriarchom dať do poriadku neplatné manželstvá - sanatio in radice): AAS 49 (1957), 514; POSVÄTNÉ OFÍCIUM a POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÚ CIRKEV roku 1957 dávajú dovolenie dišpenzovať od formy a uskutočňovať sanácie pre nedostatok formy (ad quinquennium): „extra patriarchatus, metropolitatis, ceterisque ordinariis locorum... qui nullum habent superiorem infra Sanctam Sedem“ (mimo patrarchátu, metropolitom a iným miestnym ordinárom, ktorí nemajú iného predstaveného okrem Svätej stolice).

24 Porov. SV. LEV VELKÝ list Quod saepissime, 15. apríla 454: „Petitionem autem“: PL 54, 1094 - 1096; SV. NIKEFOR CP., cap. 13; SYNODA PATRIARCHU SERGEJA, 18. september 1596, kán. 17; PIUS VI., apoštolský list Assueto paterne, 8. apríla 1775; atď.

25 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnej liturgii Sacrosanctum concilium, 4. decembra 1963, dodatok.

26 Porov. KLEMENT VIII., inštrukcia Sanctissimus, 31. augusta 1595, § 6: „Si ipsi graeci“: Magnum bullarium Romanum V, 2, 73; POSVÄTNÉ OFÍCIUM, 7. júna 1673, ad 1 a 3; 13. marca 1727, k 1; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE ŠÍRENIE VIERY, 18. augusta 1913, čl. 33: AAS 5 (1913), 398; dekrét 14. augusta 1914. čl. 27: AAS 6 (1914), 462 - 463; dekrét 27. marca 1916, čl. 14: AAS 8 (1916), 107; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE VÝCHODNÚ CIRKEV, dekrét 1. marca 1929, čl. 36: AAS 21 (1929), 158; dekrét 4. mája 1930, čl. 41: AAS 22 (1930), 352 - 353.

27 Porov. LAODICEJSKÁ SYNODA, an. 347 - 381, kán. 18: Mansi 2, 567 - 568; SYNODA MAR IZÁKA CHALDEJSKÉHO, an. 410, kán. 15; SV. NERSES GLAIEN ARMÉNSKY, r. 1166; INOCENT IV., list Sub catholicae, 6. marca 1254, § 8: Magnum bullarium Romanum II, 341; BENEDIKT XIV., konštitúcia. Etsi pastoralis, 26. mája 1745, §§ 42 a nasl.; a novšie partikulárne synody: arménska (1911), koptská (1736), rumunská (1872), rusínska (1891), sýrska (1888).

28 Podľa východnej tradície.

29 Podľa búl zjednotenia jednotlivých východných katolíckych cirkví.

30 Závazok koncilu voči všetkým východným oddeleným bratom a týkajúcich sa všetkých svätení každého stupňa tak Božieho, ako aj cirkevného ustanovenia.

31 Toto určenie platí aj v oddelených cirkvách.

32 SV. BAZIL VELKÝ, Epistula canonica ad Amphilochium, PG, 32, 669B.

33 Táto miernejšia prax sa zakladá na 1. platnosti sviatostí; 2. úprimnosti úmyslu (*bona fide*) a náležitej pripravenosti (*bona dispositio*); 3. potrebe spásy; 4. neprítomnosti vlastného duchovného; 5. vylúčení nebezpečenstiev, ktorých sa treba vystríhať, a na vylúčení zjavného súhlasu s bludom.

34 Ide o takzvanú *communicatio in sacris extrasacramentalis*; koncil dovoľuje túto miernejšiu prax, avšak pritom treba dodržať to, čo sa má dodržiavať.